DIN TACTICA

FOTBALULUI MODERN

CE ESTE „APĂRAREA IN LINIE“?

Opusă „betonului“, este socotită, împreună cu el, modalitate tactică majoră în fotbalul modern. In timp ce betonul ar fi varianta defensivă a sistemului cu patru fundași, apărarea în linie este socotită de către unii adevăratul suport tactic pentru realizarea unui fotbal colectiv-constructiv-ofensiv. In străinătate, subiectul se bucură de o amplă tratare. A fost dezvoltată practic și promovată pînă la notorietate de antrenorul *Pierre Sinibaldi* cu echipa belgiană Anderlecht, printr-o suită de remarcabile succese interne și internaționale. Cunoaște o mare răspîndire în Franța (la fruntașele clasamentului *St. Etienne, Nantes, Valenciennes*), o practică *River Plata* din Buenos Aires. La ultimul campionat mondial, echipele Argentinei și Franței (în ultimul meci) au evoluat după principiile ei. Printre tehnicienii recunoscuți drept aderenți fără reticențe la această tactică citățm pe *Arribas, Domergue, Fontaine* (Franța), *Lorenzo* (Argentina), *Zézé Moreira* (Brazilia), iar la noi pe *C. Teașcă*. Revista franceză *Mirroir du Football* este focarul teoretic și mijlocul de răspîndire a ideilor ce compun apărarea în linie. Ziariști cu o solidă reputație. *François Thébaud, Pierre Lamoignairre, Robert Vergne, Roger de Sommer* și-au făcut din ea o veritabilă „profesiune de credință“. Adversarii apărării în linie sînt tot atît de categorici, ca și partizanii ei.

DERUTAȚI DE APARENȚE

Este o tactică nouă care își croiește drum stîrnind convingeri, dezaprobări și confuzii. Unii au aprobat-o pînă la identificare cu „jocul la ofsaid“, vechea variantă tactică a WM-ului, confuzie generată de observația că jucînd împotriva apărării în linie, înaintașii adverși sînt deseori surprinși „afară din joc“. Tactica la ofsaid a fost într-adevăr o mostră de antijoc, proprie echipelor mai slabe, în rezumat o simplă manevră a fundașilor ce transformau în capcană o prevedere regulamentară, în care adversarii căzeau în mod pasiv. In cazul „liniei“, culpa revine înaintașilor care nu-și corectează plasamentul în funcție de deplasarea apărării adverse executată pentru apropierea de ceilalți coechipieri.

Diferența dintre ea și apărarea în linie este structurală, numai lipsa de informație n-o poate sesiza. Deocamdată să reținem că apărarea în linie reprezintă un mecanism tactic cu implicații în sfera capacității ofensive și defensive a echipei, în strînsă corelație cu una dintre prevederile regulamentului. Legea de ofsaid este utilizată ca mijloc de protecție împotriva adversarilor lansați în profunzime prin pase lungi, ajunși (în mod activ de astădată) în poziția „afară din joc“, o bază de asigurare a jocului constructiv-colectiv, în apărare și în atac, cum remarcă G. Teașcă. Or, a imagina o tactică în funcție de avantajele oferite de una dintre legile jocului, a te sprijini pe dreptul conferit prin prevedere regulamentară, nu poate fi decît logic și corect. Reprezintă o încercare egală în drepturi cu oricare dintre principalele variante tactice înregistrate de istoria fotbalului.

In tactica fotbalului este de neconceput o variantă ideală. Nici n-ar fi de dorit. Momentul acela ar consemna începutul osificării fotbalului. Cu certitudinea că și pe tărîm tactic progresul urmează spirala dialecticii, vrem să enumerăm riguros atributele și carențele apărării în linie.

SISTEMUL 4-2-4 — UN IANUS CU DOUĂ FEȚE: BETONUL ȘI LINIA

Derivate din sistemul 4—2—4, betonul și linia constituie puncte finale de evoluție în direcție opusă. Betonul semnifică orientarea spre un fotbal direct, de luptă, de angajare fizică totală, în apărare și atac. Reține evasi-permanent în compartimentul defensiv mai mult de jumătate din efectivul echipei, consemnat să rămînă aici și pe timpul acțiunilor ofensive proprii și să aplice un marcaj necruțător, tip „om la om“, pe tot cîmpul de joc. Se renunță la mijlocul terenului, cedat adversarului fără luptă, ca o tentație pentru „atragerea lui înainte“, urmărindu-se subminarea capacității sale de apărare, prin reducere de efectiv și dezorganizare. Se lasă pentru atac 2—3 jucători, aprovizionați numai de la distanță cu pase lungi, obligați să joace permanent în inferioritate numerică, să se angajeze în dueluri directe, dure, cu apărătorii avantajați din toate punctele de vedere, să nu aștepte sprijinul vreunui coechipier venit din urmă, să mizeze totul pe viteza, forța, îndemînarea, driblingul și șutul lor. *Siguranța (relativă) în apărare, șanse de gol proporționale cu valoarea individuală a înaintașilor și cu neatenția apărătorilor adverși* (în cazul cînd „vîrfurile“ ar fi ignorate). *In majoritate nu există faze lucrate, ocazii construite, ci numai reușite individuale în cazul cînd înaintașii sînt de evidentă clasă. O tactică cvasi-colectivă în apărare, individuală în atac și în momentul recuperării balonului, acesta este betonul.* In schimb, o muncă inegal repartizată, uzantă pentru jucătorii obligați la sprinturi lungi și repetate, la urmărirea adversarilor pe tot terenul, supuși la șocuri și traumatisme.

„LINIA“ — TRIUMFUL JOCULUI COLECTIV ÎN APĂRARE ȘI ÎN ATAC

Tactica denumită astfel e înțelesă trunchiat de cele mai multe ori. Ea nu se rezumă la „alinierea“ jucătorilor din linia de fund, ci reprezintă *un mecanism capabil să se adapteze rapid la solicitările jocului, să etaleze cu suplețe posibilități ofensive și defensive*, să păstreze pe tot timpul unui atac, de exemplu, valențe latente de apărare și viceversa.

„Alinierea“ este o manevră care combate lansarea în adîncime a unor adversari fără minge, în așteptarea unei pase lungi, deci sancționează atacanții care nu țin cont de poziția apărării adverse. Sprijiniți de legea ofsaidului, fundașii avansează odată cu celelalte linii ale echipei, în atac, și se retrag progresiv în strînsă corelație cu restul echipei, în apărare. Manevrînd înainte-înapoi, fundașii reglează distanțele dintre liniile echipei, asigură corelația dintre ele. Cele trei eșaloane alunecă spre o poartă sau cealaltă, printr-o mișcare de translație într-un flux sau reflux continuu.

Echipa rămîne astfel grupată permanent, toți jucătorii sînt concentrați în atac sau apărare pe porțiunea din teren unde se desfășoară, sau ar putea ajunge, în secvențele imediat următoare, jocul. Unul dintre principiile ei cardinale este asigurarea superiorității numerice, atît în apărare, cît și în atac. Așa cum e concepută, traduce logic și economic acest deziderat în fapt.

Concentrarea jucătorilor (element tactic asigurat de fluxul și refluxul liniilor) devine suportul jocului colectiv-constructiv-ofensiv. In apărare recuperarea colectivă (întîia formulă tactică unde recuperarea colectivă devine veridică). In atac asigură păstrarea și circulația balonului ca mijloc de eliminare și dezechilibrare a apărării, în locul jocului direct, de luptă. De asemenea, face posibilă susținerea purtătorului balonului de către 1—2—3 coechipieri, un fel de mică escortă menită să ofere acestuia multiple posibilități de a pasa, pentru dezvoltarea atacului în cea mai potrivită direcție.

„Linia“ utilizează marcajul în zonă cu realizarea unei superiorități numerice (2:1), acolo unde se va declanșa ultima acțiune din cadrul măsurilor pentru recuperarea balonului, atacul de deposedare. „Apărarea în zonă nu constituie o noutate. Noul constă în retragerea progresivă și temporizarea în linie. Aceasta schimbă radical, calitativ, apărarea în zonă, dîndu-i cu totul alt conținut și eficiență. Ea devine colectiv — constructivă, comparativ cu forma primară, vulnerabilă, care era în ultima instanță un marcaj individual desfășurat în zonă“. (C. Teașcă).

SUCCESIUNEA ORGANIZĂRII DEFENSIVE

Să ne imaginăm momentul cînd eșuează acțiunea de atac a unei echipe fidele apărării în linie, aproape de poarta adversă. Chiar în timpul situației de joc ofensive se mențin măsuri preventive minime pentru apărare. Fundașii supraveghează adversarii situați în zona lor. In funcție de numărul vîrfurilor adverse, de plasamentul lor și de poziția balonului, apărătorii asigură superioritatea numerică cu „acoperire“ în zona înaintașului cel mai avansat, marchează mai strîns sau de la distanță. Începe reorganizarea echipei pentru apărare. Se urmărește crearea superiorității numerice în preajma adversarului cu mingea.

Atîta timp cît balonul se găsește în cîmpul advers, la distanță de linia mediană, fundașii aplică un marcaj individual în zonă. Cel mai apropiat jucător de adversarul cu mingea (de regulă omul de susținere a celui care a fost deposedat) începe acțiunea de frînare a atacantului cu mingea, retrăgîndu-se lent cu fața la el, stînjenind o înaintare rapidă, temporizînd, încît restul coechipierilor să poată recula într-un ritm economic. Ceilalți înaintași și mijlocași se retrag în funcție de poziția balonului, marcînd adversarii liberi sau încercînd deposedarea, dacă au izbutit să creeze superioritatea numerică.

Cînd atacul advers s-a apropiat de linia mediană a terenului, începe dispunerea și retragerea fundașilor în „linie“ pentru utilizarea ofsaidului și împiedicarea infiltrării în profunzime, fără minge, a înaintașilor adverși. Această tactică a modificat jocul portarului. El e obligat să intervină pe o suprafață substanțial mărită (careul de 16 m și dincolo de limitele lui), pentru intercepția mingilor aruncate în profunzime în spatele fundașilor aliniați. Manevrele sale trebuie sudate cu toate deplasările în direcția longitudinală sau laterală ale fundașilor.

Retragerea corelată a celorlalți coechipieri continuă concomitent cu acțiunea de retragere frînată, efectuată permanent în fața purtătorului sau purtătorilor succesivi ai balonului, la o distanță mică, care să permită exploatarea eventualelor erori ale acestora. Retragerea întregii echipe se va efectua pînă la aproximativ 20—25 de metri, ultima limită admisă pentru recuperarea propriu-zisă, în condițiile de superioritatea numerică (2:1). Cînd toată echipa execută corect reculul, marcajul și operațiunea de concentrare, balonul poate fi redobîndit înainte să ajungă la distanța de unde se poate trage la poartă cu șanse remarcabile.

„Această retragere se dovedește a fi o armă defensivă menită să evite eliminarea apărării prin dribling. Realizarea cu succes a acoperirii se sprijină, neapărat, pe puterea că i-o dă regula de ofsaid... Ordonată, calmă, efectuată numai odată cu venirea balonului la nivelul liniilor de apărare, retragerea are urmări favorabile: frînează acțiunea atacului adverș, realizează concentrarea de jucători indispensabilă recuperării colective în condiții de superioritate numerică permite regruparea fără eforturi istovitoare a întregii echipe, beneficiază de eventualele greșeli ale adversarului, creează condiții de relansare optimă și imediată a ofensivei“. (C. Teașcă).

Am repetat mereu despre necesitatea raportului 2:1. Recuperarea balonului trebuie efectuată colectiv. Nu este permis să încerce un jucător izolat atacul de deposedare, eliminarea sa printr-o pasă, sau prin dribling mai ales, fiind atunci extrem de posibilă. Doi jucători se vor apropia de posesorul balonului și vor executa concomitent atacul de deposedare, în timp ce coechipierii concentrați în urma retragerii vor marca strîns adversarii aflați în perimetrul fazei. Alinierea fundașilor face operantă legea ofsaidului, de venită element de acoperire împotriva pătrunderilor fără minge. Pasele lungi trimise în profunzime sînt de cele mai multe ori interceptate de portar, care joacă ca un fundaș cu rol de „cuvertură“.

Dacă nu s-a reușit recuperarea pînă cînd adversarii s-au apropiat la 18—20 metri de poartă, cînd primejdia unui șut puternic devine iminentă, atunci se vor declanșa atacuri de deposedarea în șir neîntrerupt cu refacerea concomitentă a dispozitivului defensiv, „suită“ posibilă prin apropierea dintre apărători.

„LINIA“ ÎN OFENSIVĂ

Cînd balonul a fost recuperat începe reorganizarea echipei în vederea ofensivei. *Concentrarea jucătorilor, realizată anterior cu urmări favorabile pentru defensivă, devine brusc rețeaua prin care mingea va circula în siguranță, trimisă prin pase scurte cu direcție zigzagată. Se urmărește păstrarea și avansarea balonului printr-o circulație menită să elimine adversarii, să dezechilibreze și să fisureze dispozitivul lor de apărare.* Toată echipa refluiază spre poarta adversă grupat, păstrîndu-se corelația dintre linii. Fundașii urcă în viteza cu care se dezvoltă acțiunea ofensivă, urmărind prin deplasări mixte (laterale și în profunzime) traiectoria balonului.

„Alinierea fundașilor trebuie să preceadă deplasarea înainte. Rar se execută din mers. Se realizează luînd ca reper pe fundașul cel mai apropiat de purtătorul balonului“ (Robert Bérard). Rolul fundașilor în această circumstanță este de două ori ofensiv. Prin deplasare rapidă și plasament la centrul terenului se întregește gruparea, concentrarea jucătorilor necesară ajutorului reciproc, asigurînd păstrarea și circulația balonului. In al doilea rînd, fundașii laterali se pot lansa efectiv în atac, pentru construcție sau finalizare. *„Dincolo de centru, legea ofsaidului încetează. A continua peste această limită mișcarea colectivă de avansare în linie, sau a păstra alinierea ar însemna o eroare“* (Robert Bérard).

Ofensiva se compune dintr-o succesiune care urmărește să dezechilibreze și să surprindă adversarul cu pase scurte și medii în direcții diferite, efectuate rapid, cît mai neașteptat, uneori simple devieri. Pasa-înapoi și centrarea-înapoi își dovedesc marele randament pentru desechilibrarea adversarului și tras la poartă. In toate împerecherile jucătorii realizează cupluri de acțiune colaborînd în special prin „1—2“-uri și triunghiuri

EXCEPȚII CARE NU INFIRMĂ REGULA

In genere, principiile „apărării în linie“ combat marcajul individual și contraatacul. Dar admit utilitatea lor în anumite circumstanțe. Marcajul om la om — la cornere și repuneri de la margine — cînd valabilitatea ofsaidului încetează, ca și la executarea unor lovituri libere din apropierea propriei porți. Referitor la compatibilitatea contraatacului, argentinianul Lorenzo (River Plata) spune: „Echipa care joacă „în linie“ își poate axa acțiunile ofensive, fie pe circulație de balon realizată prin pase scurte, fie pe contraatac. Alegerea depinde numai de calitățile fotbaliștilor avuți la dispoziție. Altă contraindicație nu există“. Laconismul citatului ne obligă să adăugăm că Lorenzo leagă oportunitatea utilizării contraatacului de un prealabil dezechilibru în dispozitivul apărării adverse.

MIJLOCUL TERENULUI, PIATRA DE ÎNCERCARE A ORICĂRUI SISTEM

Mijlocul terenului nu trebuie înțeles ca fiind spațiul situat de o parte și de alta a liniei de centru. Interpretată corect, noțiunea reprezintă zona de la mijloc înglobată în spațiul cuprins între cel mai avansat atacant și cel mai retras apărător al unei echipe. După sistemul de joc adoptat, după cum o echipă se dispersează, se răsfiră, sau joacă grupat, „mijlocul terenului“ are o întindere diferită. In „beton“ este mult mai mare, măsurat de la punctul unde rămîne „il libero“, pînă la înălțimea ultimului apărător advers unde se plasează îndeobște „vîrful“ de contraatac. Pentru a susține apărarea sau atacul, cei doi mijlocași sînt obligați la eforturi mari, greu de suportat meci de meci. In același timp aprovizionarea vîrfurilor nu poate fi rezolvată decît prin pase lungi, a căror precizie e mai dificil de realizat. Numai jucători de clasă excepțională și cu o rezistență fizică neobișnuită s-ar putea achita de atribuțiile mijlocașilor la o echipă betonată. E parțial cazul celor două mari stele de la Inter, Corso și Suarez. Cu toată arta lor recunoscută, chiar și eficacitatea acestora e uneori scăzută, fără să mai vorbim că asemenea jucători nu găsești oriunde și oricînd. In al treilea meci cu TDNA disputat la Milano, numai în a doua repriză, din 20 de pase lungi trimise de interiști coechipierilor avansați, doar 5 au ajuns la destinație, 15 fiind interceptate de fotbaliștii bulgari.

Prin contrast, datorită fluxului sau refluxului sincronizat al tuturor liniilor echipei, posibile prin utilizarea legii ofsaidului și retragerii frînate se conferă echipei o dispunere grupată, se reduce suprafața denumită „mijlocul terenului“. Aici vor acționa doi jucători din linia mediană cu atribuții oarecum distincte: mijlocașul defensiv, protectorul fundașilor centrali (în principal), și mijlocașul de sprijin — organizatorul atacului. Vor mai ajuta alternativ fundașii laterali și extremele, deci șase jucători vor opera în principal, sau în secundar, la mijlocul terenului, concentrare de forțe imposibil de realizat în toate celelalte sisteme de joc.

MODALITĂȚI ÎN CADRUL APĂRĂRII ÎN LINIE

Se vorbește despre „linia“ simplă și „linia“ cu acoperire. Virgil Economu în cartea sa „Sistemul cu patru fundași“ distinge:

1) „Apărarea în linie integrală, cînd toți apărătorii se axează la nivelul coechipierului ieșit în întîmpinarea adversarului cu mingea;

2) Apărarea în linie, cu acoperire simplă, realizată la nivelul fundașului care dublează pe cel ce atacă pentru deposedare;

3) Apărarea în linie, cu acoperire multiplă, realizată înapoia fundașului care dublează“.

ANTIDOTURI

Orice tactică poate fi combătută. In cazul liniei, partizanii ei susțin că dificultățile formulei ar izvorî dintr-o greșită înțelegere și aplicare a principiilor. Apărarea în zonă e mai dificil de însușit și trece un timp pînă jucătorii capătă automatismele necesare. Linia cu acoperire ar fi superioară liniei simple. Greșelile de arbitraj (cu sau fără intenție), constituie un argument pentru reticenți și adversari. Cei în dezacord cu ea recomandă drept mijloace de combatere: atenție (la ofsaid), pornire în dribling prelungit, fenta de pasă urmată de pătrundere, plecări simulate în timp ce se lansează un coechipier pînă atunci mascat, venind dinapoi, pătrundere pe aripi și centrare pe partea opusă, pase transversale spre un coechipier rapid, șuturi de la distanță.

★

Lupta de opinii rămîne deschisă. In fotbal nu se poate absolutiza. Credem că spiritul și frumusețea jocului se păstrează mai mult în cadrul sistemului 1—4—2—4 centrat pe trei axe: colectiv, constructiv, ofensiv. Triada aceasta nu se poate împlini integral decît în formula apărării în linie. Am intenționat să prezentăm această modalitate, nu să o recomandăm. Admirăm, în schimb, pe toți specialiștii care se frămîntă și caută, indiferent de opțiunea lor pentru linie, beton sau altceva. Din toate direcțiile, fotbalul are cîte ceva de cîștigat. Evoluția sa nu este primejduită în ultima instanță, decît de suficiența și imobilismul celor care resping noul, fiindcă el te obligă la un efort de cunoaștere.

Romulus BALABAN